



Det Kgl. Kunnskapsdepartement
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Dato: 17.06.2015

Innspill til stortingsmeldingen om livslang læring og utenforskap

Norske Fag- og Friskolers Landsforbund – NFFL – viser til den informasjonen som KD har gitt angående arbeidet med en stortingsmelding om «livslang læring og utenforskap». Vi merker oss at KD viser til særlig 3 grupper av voksne som meldingen vil fokusere på:

- Unge voksne som verken er i jobb eller i utdanning
- Voksne med svak utdanning eller mangelfulle grunnleggende ferdigheter
- Innvandrere som ikke har fått anerkjent sin kompetanse, eller som har svake ferdigheter i norsk

Vi vil dessuten nevne en annen stor gruppe som meldingen bør fokusere på

- voksne med helseproblemer; både psykiske, somatiske og jobbrelaterte.

Vi vil derfor omtale alle 4 gruppene i vårt innspill til meldingen.

Siden de nevnte temaene og målgruppene angår mange av NFFLs medlemsskoler – på ulike nivåer – så ønsker vi å bidra til meldingen med våre innspill. NFFL organiserer skoler innen følgende lover

- Skoler med godkjenning etter kap. 4 i voksenopplæringsloven
- Friskoler på ungdoms- og videregående nivå
- Fagskoler, der de fleste har statlig driftsstøtte

For NFFL synes det naturlig å dele innspillene våre i 3 kategorier

- Det juridiske systemet
- Verdsettingssystemet
- Det faglige systemet

For oversiktens skyld har vi laget følgende matrise, der vi prøver å vise **hovedutfordringene** for de ulike målgruppene, sett fra vårt ståsted i utdanningslandskapet:

	Juridiske/regelbaserte utfordringer	Utfordringer om verdsetting/anerkjennelse	Faglige/pedagogiske utfordringer
Unge voksne som verken er i jobb eller i utdanning	Utdanningslovene må bedre tilpasses denne gruppens problemer og behov.	Mestring av faglige oppgaver må kunne virke motiverende og med synlige effekter.	Et langt større fokus på individuell veiledning + et større mangfold av læringsformer
Voksne med svak utdanning eller mangelfulle grunnleggende ferdigheter	Utdanningslovene må bedre tilpasses denne gruppens problemer og behov. Opplæringsløp også utenom offentlig læreplan (BKA m.m.)	Læring gjennom livet må kunne verdsettes, både ikke-formell kompetanse og realkompetanse, sammen med praktiske kvalifikasjoner og kompetanser.	Mer allsidige opplæringstilbud, både formelle og ikkeformelle. Mer praktiske og tverrfaglig opplæring, med tilpassede eksamensformer
Voksne med helseproblemer; både psykiske, somatiske og jobbrelaterte.	Bedre helsetjeneste i kombinasjon med yrkesveiledning (NAV). Generell rett til å fornye yrkeskompetanse	Både ikke-formell kompetanse og realkompetanse må kunne verdsettes, også utenfor det offentlige læreplanssystemet.	Egen læreplan i temaet/valgfaget livsmestring , kombinert teori og praksislæring. Tilpassede eksamensformer med tverrfaglig måloppnåelse
Innvandrere som ikke har fått anerkjent sin kompetanse fra hjemlandet, og norske borgere med utenlandsk utdanning	Utvidet system med kompetanseavklaring og «norgestilpasning». Lover som i større grad godtar «likeverdig» fagkompetanse	Både formell og ikke-formell kompetanse , sammen med realkompetanse og yrkesprøving i arbeidslivet. Likeverdighet må i større grad verdsettes som ok.	Lage «overgangskurs» for det norske arbeidsmarkedet, både eksamensrettede program og kvalifiserende kurs til praktisk yrkesprøving
Innvandrere som har svake ferdigheter i norsk, ofte med lite skolebasert opplæring i hjemlandet.	Økte krav om å mestre norsk språk, knyttet mot norsk trygderettighet og statsborgerskap	Både formell og ikke-formell kompetanse , sammen med realkompetanse og yrkesprøving i arbeidslivet	Bedre tilpassede opplæringstilbud, kombinert med yrkespraksis. Større variasjon i lengden på og progresjonen i opplæringsløpene.

I det vi viser til denne oversikten vil vi spille inn en del forslag og ideer til å kunne mestre utfordringene og bedre den enkeltes muligheter til å bli inkludert i samfunns- og arbeidsfellesskapet:

Ad juridiske og regelbaserte utfordringer:

NFFL har i forbindelse med behandling av ny friskolelov spilt inn forslag om at det i langt større grad enn nå må tilrettelegges for at voksne både kan vedlikeholde og fornye sin kompetanse og sine kvalifikasjoner for et arbeidsmarked i utvikling og omstilling. Det synes både urettferdig og meningsløst at personer med høyere utdanning skal kunne fortsette å ta ny grader og studieløp så lenge den enkelte selv ønsker, mens personer på et mellomnivå, dvs. med fagbrev eller annen yrkeskompetanse på dette nivået, ikke skal ha rett til å fornye seg eller ta «fagbrev nr. 2» når dette oppleves som et behov for å sikre egen yrkeskarriere – enten i samme bransje som tidligere eller i en ny retning. Denne diskrimineringen må opphøre, og det må

innføres en likeverdig rett for **alle** voksne til å ta en «**yrkeskvalifikasjon nr. 2**» med tilhørende opplæringsløp. En slik rett må sikres gjennom utdanningslovgivningen, og både opplæringsloven, friskoleloven, voksenopplæringsloven og fagskoleloven må tilpasses et slikt prinsipp. Om høgskolelovgivningen også skal justeres er jo en annen sak, knyttet til hvor mye vekt det akademiske utdanningsnivået skal ha i fremtiden.

NFFL vil også nevne at det er viktig med bedre og mer hensiktsmessige overganger mellom vgs og fagskoler. Vi registrerer at enkelte ungdommer som faller ut av vgs med fordel kunne startet i en fagskoleutdanning, da denne en «smalere» og treffer bedre i forhold til elevens lærebehov og muligheter. Vi vet at elever med psykiske problemer, mobbeofre og elever med spesielle talenter kan slite med sin læringssituasjon i en videregående skole. NFFL foreslår derfor at fagskoler kan ta inn ungdommer som har fullført bare ett år i vgs, forutsatt at det foreligger en positiv anbefaling fra Oppfølgingstjenesten, PPT eller annen sakkyndig instans. Disse elevene bør fortsatt kunne ha sin rett til å fullføre videregående utdanning, men kanskje noe senere i livet. For denne gruppen må det overordnede være at de får ivareta sin personlige og yrkeskvalifiserende utvikling, selv om de ikke «går i takt» med de fleste andre ungdommene.

Uansett skoleslag eller kursarrangør så mener NFFL det er viktig å la pengene følge eleven, uavhengig av skolevalg, så lenge utdanningen/opplæringen fører frem til en eksamen eller prøve med en målbar resultatoppgåelse. Ved å fristille pengene fra system og knytte dem til den voksne utdanningssøkende vil den enkelte stimuleres til å realisere egne behov og valg.

Dersom KD ønsker mer konkrete forslag til endringer i gjeldende lovverk så kan NFFL gjerne bidra også med det. I denne omgang nøyer vi oss med å foreslå de prinsipielle forholdene i saken.

Ad utfordringer knyttet til verdsetting og anerkjennelse:

For NFFL synes det opplagt at den tiden er forbi da det offentlige utdanningssystemet har «eiendomsretten» til kompetanseutvikling og vurdering. Allerede i dag har vi NOKUT, VOX og Utdanningsdirektoratet som sakkyndige organer innen statlig forvaltning av utdanning. Vi registrerer at de 3 organene i ulike grad skiller mellom offentlige og private/frivillige leverandører av opplærings- og vurderingstjenester, og for NFFL er det viktig at Norge har en best mulig likestilling mellom leverandører, uavhengig av eierskap, juridisk struktur eller lovgrunnlag. Staten ved sine forvaltningsorganer skal være bestiller og kravstiller for opplæringsfaglige tjenester, som sikrer god kvalitet, rettferdighet og saklighet i alle ledd av tjenesteproduksjonen.

Vi viser til utredningen fra «**Utvalget om Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk og kompetanser utenfor det formelle utdanningssystemet**», levert til kunnskapsministeren den 30.04.15. Utvalget skulle blant annet «utrede mulige ordninger for å innplassere ulike typer opplæringstilbud utenfor det formelle utdanningssystemet i det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket. Det kan utredes alternativer som bygger på dagens ordninger og regelverk og/eller baserer seg på andre modeller. Utvalget skal i denne sammenheng utrede retningslinjer og prosedyrer for slik innplassering. Utvalget skal utrede implikasjoner slike ordninger kan ha for eksisterende lov- og regelverk.»

Videre sier dette utvalget at «Utvalget forstår ikke-formell opplæring som strukturerte læringsprosesser utenfor det formelle utdanningssystemet. Med kvalifikasjon forstår utvalget et dokumentert læringsutbytte på et gitt nivå, dvs. at læringsutbyttet er vurdert etter bestemte kriterier og formelt godkjent av en ansvarlig myndighet.»

For NFFL er det viktig at de forslagene som utvalgets flertall lanserer kan innarbeides i stortingsmeldingen, slik at de kan bidra til at voksne kan oppnå reell verdsetting også av ikke-formell kompetanse. Utvalget åpner for at «kvalifikasjoner som ikke fullt ut fyller alle beskrivelser av kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanser» i kvalifikasjonsrammeverket skal kunne innplasseres på et definert nivå. Dvs. at de skal kunne vurderes som gyldige både i utdannings- og jobbmessig sammenheng. NFFL mener dette vil kunne få stor verdi for voksne med en kombinasjon av praktisk erfaring og opplæring, enten i jobb eller egen interesse på fritiden og slik bidra til å bli inkludert i samfunns- og arbeidsliv.

NFFL anbefaler at det snarest mulig nedsettes en ekspertgruppe med mandat å vurdere endringer og tilpasninger i dagens regelverk for verdsetting av kvalifikasjoner og kompetanser, med grunnlag i modell B i utvalgets utredning.

Et annet viktig punkt innen livslang læring er prinsippet om realkompetansevurdering. I dag er det slik at fagskoler, høgskoler og universiteter selv kan gjøre slike vurderinger, uavhengig av om eieren er av privat eller offentlig slag. Det er de faglige kravene til metoder og sakkyndighet som styrer vurderingen, ikke hvilken arbeidsgiver den/de som utfører vurderingen har. Realkompetansevurdering på videregående skoles nivå gjøres i dag av fylkeskommunene, på mange ulike måter som gir forskjellige utgangspunkt og muligheter for den enkelte, avhengig av det enkelte fylket.

NFFL mener det er på høy tid å gjøre samme prinsipielle vurdering av realkompetansesystemet på grunnskole- og videregående skoles nivå som for øvrige deler av utdanningssystemet. Mandat til vurdering av realkompetanse må kunne gis likeverdig til alle skoler med offentlig godkjenning. Det er en vesentlig hindring at det er fylkeskommunen som skal stå for alle vurderinger av kompetanser knyttet til videregående opplæring. Det er også unødvendig at kommunene alene skal stå for vurderingene på grunnskolenivået, selv om vi ser at det er en juridisk forskjell i å vurdere kompetanse på et obligatorisk nivå i forhold til et rettighetsbasert nivå.

NFFL foreslår at det innføres en egen kvalifiseringsordning for å utføre realkompetansevurderinger og at det utarbeides nasjonale systemkrav til en slik vurdering. Jmf. VOX sitt arbeid med å lage en mal for realkompetansevurdering for fagskoleutdanninger. Både offentlige og private skoler, studieforbund, voksenopplæringssentra, andre ressursentra og NAV-kontor må kunne utføre slike vurderinger forutsatt at de har personale som er kvalifisert for slikt arbeid. Vi mener at VOX bør kunne gis oppdraget med å utrede og forvalte en slik uavhengig sertifiseringsordning for realkompetansevurdering innen grunnopplæringen.

NFFL foreslår at prinsippet om realkompetansevurdering gjøres til en rettighetsordning, ikke en plikt. Dersom alle voksne gis en generell rett også til fornyelse av formell kompetanse må den enkelte selv kunne velge om han/hun vil ta «hele opplæringspakken» eller et avkortet løp via realkompetansevurdering. Ett av problemene med dagens realkompetansevurdering er jo at tidsfaktoren spiller liten eller ingen rolle. Dvs. at tidsavstanden fra tidligere utdanning eller praksis teller lite i forhold til behovet for å få oppdatert eller fornyet kompetansepåfyll. Se også våre merknader nedenfor om innholdet i opplæringsløp for voksne.

Til slutt under dette punktet vil NFFL ta opp et problem som mange innvandrere har med å få verdsatt sin dokumenterte kompetanse. Det er stor ulikhet rundt i landet med mulighetene for å få oversatt dokumenter på en autorisert måte. Oversettelse og språklig godkjenning av utdanningsdokumenter fra andre land må godkjennes på et sentralt nivå slik at man får en nasjonal standard for denne type dokumentasjoner.

Ad faglige og pedagogiske utfordringer:

NFFL mener at det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket – NFR – bør brukes som et verktøy til å utvikle læringsløp tilrettelagt for voksne. NFR representerer læringsutbyttet og mestringsnivået på en kvalifikasjon eller en kompetanse. **Utdanningsløpet skal vise «veien mot målet»**, og vi mener det er viktig å tilrettelegge denne veien slik at læringen kan skje optimalt i forhold til voksnes modenhet og læringsbehov. Til forskjell fra ungdom har voksne et større behov for å få bekreftet eller korrigert allerede etablert praksis, og kravet til helhet og analyse er noe forskjellig fra ungdom uten tidligere erfaring fra et fagfelt. For den voksne eleven vil opplæringen kunne skje som en videreutvikling på et allerede etablert kunnskapsgrunnlag.

Alle disse faktorene tilsier at staten bør kunne godkjenne skoler og opplæringstilbud tilrettelagt for voksne. Dette bør både skje basert på offentlig læreplan, og som tilbud med egne læreplaner for yrker og faglige kvalifikasjoner. I et mangfoldig samfunns- og yrkesliv er det mange yrker og profesjoner som i mindre grad ivaretas direkte av de offentlige læreplanene. Da vil det være hensiktsmessig å kunne tilby kvalifisering gjennom egne læreplaner og prosesser. Voksenopplæringsloven vil her kunne være et aktivt virkemiddel, til godkjenning av skoler og/eller utdanningstilbud.

Så er der en spesifikk utfordring knyttet til innvandrere med liten trening i skolebasert opplæring, og i norsk språk i særdeleshet. Her mener NFFL det er viktig at opplæringen til denne gruppen skjer etter prinsippene for «å lære å lære». Dvs. at opplæringen må gi deltakerne studieteknisk opplæring parallelt med den faglige, og måloppnåelsen i læringsprosessen må kunne dokumenteres gjennom tester og øvelser som gir opplevelse av mestring. VOX bør som forvalter av BKA-ordningen kunne tilrettelegge flere nivåtester og faglige øvelser som leverandørene av BKA kan benytte i sitt læringsarbeid.

NFFL foreslår for denne målgruppen at

- Tilbudene i opplæring innen basisferdigheter i norsk må styrkes. (BKA m.m.)
- Grunnskoleopplæringen styrkes slik at de voksne innvandrerne blir bedre rustet til å fortsette videre utdanning. Her kan eks studieforbundene bidra i større grad og være et viktig supplement for integreringen. Nettverket blir større ved å delta på andre kurs i lokalmiljøet som kan bidra til dette.
- Yrkesfaglig opplæring og trening må gå hånd i hånd. Lengre avtaler over 1 – 2 år f.eks. kombinert med introlønn bør kunne inngås med lokale bedrifter eller bransjeorganisasjoner. Slike tiltak bør kunne avsluttes med en form for yrkesprøve, tilpasset det aktuelle yrkesfeltets resultatkrav.
- Den karriererettete veiledningen bør styrkes, slik at innvandrerne følges gjennom hele det kvalifiserende programmet.

NFFL håper med dette å ha gitt noen positive innspill til arbeidet med stortingsmeldingen om «Livslang læring og utenforskap». Vi ønsker kunnskapsdepartementet lykke til med en viktig melding, og vi ser frem til videre samarbeid om aktuelle oppgaver innen dette samfunnsområdet.

For Norske Fag- og Friskolers Landsforbund

Ragnar Johansen
Styreleder